

A juharlevél varázsa

Sokan szegeznek nekem a kérdést, jobb sorsra érdemes angol szakosnak – akinek műfordításai jelentek meg végzős hallgatóként, és T. S. Eliot volt a bálványa –, miért éppen a kanadai irodalmat választottam? Ám mindennek a fordítottja igaz: a kanadai irodalom választott engem. Hallgatóimat hosszasan kell nógatnom, hogy az Erasmus-ösztöndíj révén megismerkedjenek más egyetemekkel, kultúrákkal is. Nem csoda, ha nem értik, vajon negyedszázada miért ragadtam meg a mégoly apró lehetőséget, hogy angol ösztöndíjkérelmem elutasítása után Ottawában tanulhassak egy éven át, holott idehaza már jómagam is egyetemi oktató voltam, igaz, a ranglétra alsó fokán. Az egész a véletlenek köszönhető tehát, amennyiben vannak véletlenek. 1983 szeptemberének elején az ottawai Carleton Egyetem posztgraduális hallgatójaként kezdtem megismerkedni egy (nem pusztán számomra) ismeretlen kultúrával, amely azokban az években még az önmeghatározás problémáival küzdött.

Amikor újdonsült kanadai ismerőseim kérdésére, hogy mivel is foglalkozom, azt bátorkodtam válaszolni, a kanadai irodalmat és színházi életet tanulmányozom, elképedve válaszolták: olyan nincs is. Igaz, az első angol-kanadai irodalomtörténet alig másfél évtizeddel korábban jelent meg, amelyben Northrop Frye (*A kritika anatómiája* című alapmű szerzője) feltette a híressé vált „Kik vagyunk?” és „Hol van az itt?” kérdéseket. Még éppen csak körvonalazódott az irodalmi kánon, az egyetemi oktatásban is csak az 1970-es években jelent meg a *kanadai irodalom* mint tudományos érdeklődésre számot tartó téma. Számomra éppen ez a kiforratlanság volt vonzó: folyamatában figyelni az irodalom és a színházi élet alakulását, a körülírások dinamikáját, hiszen egy hivatalosan kétnyelvű országról van szó, amelyben két, európai gyökerű irodalmi hagyomány (francia és angol nyelvű) mellett már szót kértek a bevándorlók is. Először saját nyelvükön, majd a hivatalos nyelvek egyikén, de leginkább két-három nyelvet keverve ugyanazon művön belül. Ezután az őslakosok következtek, a különböző indián törzsek tagjai és az inuitok, azaz az eszkimók. Kötőjeles írók ők, ahogyan mondani szokták, senki sem *egészen* kanadai: vagy az ún. alapító nemzetek (franciák és angolok) soraiból származnak, vagy őslakos kanadaiak, vagy bevándorlók. Egységes nemzeti kultúráról tehát

nem beszélhetünk: a huszadik század első évtizedeiben kezdtek omladozni a *gyarmati kultúra* falai, hogy azután a század végére már egy „posztnemzeti” kultúrával szembesülhessünk. Sokan olyan meta-országgént tekintenek Kanadára, amelyben megfigyelhető egy huszonegyedik századi, mondhatnánk posztmodern, többkultúrájú társadalom struktúrája. Ez az ország időközben nagyon népszerű lett. A turisták szívesen keresik fel egyedülálló természeti csodáit: a Niagara vízesés kanadai szakasza sokkal látványosabb, mint az amerikai, a Sziklás-hegység vonulata páratlan látvány, az északi tundra zordsága is vonzó. Ezen a tájon nem ütközni lépten-nyomon emberbe. Az életszínvonal tekintetében az ország évtizedek óta az első öt hely egyikét foglalja el. Különös érzéssel tölti el a látogatót az a tolerancia, amely ott magától értetődő, de a világ oly sok pontján sajnos nem. Legyen szó nyelvismeretről, „másságról” vagy fogyatékoságról, az emberek nyíltak, barátságosak, segítőkészek. Sokan azt hinnék, egyben unalmasak is, pedig kiegyensúlyozottságról, megértésről, együttérzésről van szó. Ebben a világban a kirekesztés nem erény.

Kanada a hihetetlen távolságok és embernemlakta vidékek hazája. Ez leképeződik az irodalomban és a kultúrában: gyakori motívum a hosszú utazás, a magányosság, ugyanakkor a „másik” figyelő tekintete is, hiszen a sokszínűség azzal is jár, hogy a többi ember máshonnan jön, más földrajzi és kulturális háttérrel rendelkezik, emiatt nagyon gyakori a rácsodálkozás élménye. Talán a hosszú, kemény telek (pl. 2007 karácsonyán Montrealban mintegy kétméternyi hó esett) is okozzák, hogy az ottaniak a hétköznapi eseményeket is hihetetlen örömmel élik meg. Az év két pólusa a kora tavaszi juhar-szirup-gyűjtés, majd az őszi „piros levelek” ünnepe. Tavaszi hétvégeken benépesülnek a juharfaerdők a városokból kirajzó látogatókkal (jó alkalom ez a lakomázásra, és természetesen alkohol is fogy). Az őszi szintén az ország címerében szereplő juharfalevél jegyében telik, hiszen ezek nem sárgulnak-barnulnak, hanem égő piros színt öltenek. Kanadában az emberek nagyon szoros kapcsolatban vannak a természettel, a környezetvédelem gondolata ott sokkal hamarabb megjelent és érvényesült, mint a világ más pontjain. Kedveltek a népiünnepélyek, a fesztiválok, amelyekben a fő szerepet a kis közösségek játsszák: télen jégzsobor-fesztivált tartanak, Québec

városában karneválra tódul a nép, Montrealban nemcsak Forma 1-es futamot rendeznek júniusban, hanem jazz-fesztivált és nemzetközi tűzijáték-versenyt is. Márciusban Szent Patrick napján az írek vonulnak fel, június 24. Keresztelő Szent János, Québec védőszentjének napja viszont újabbban Québec tartományban nemzeti ünnep – sorolhatnánk még a hasonló eseményeket.

Az utóbbi másfél évtizedben azonban nem pusztán az ország népszerű, hanem irodalma is: ezt rangos nemzetközi díjak, idegennyelvű fordítások tucatjai bizonyítják. Szerencsére e téren mi, magyarok is büszkélkedhetünk szép eredményekkel: már az 1920-as évek közepén közkedveltek voltak Karinthy Frigyes fordításában Stephen Leacock sziporkázóan szellemes irodalmi paródiái és nonszensz történetei, majd Louis Hémon regénye, a *Maria Chapdelaine*, később pedig L. M. Montgomery lányregényei. Az elmúlt években vehették a magyar olvasók kézbe Margaret Atwood, Michael Ondaatje, Yann Martel több regényét, Alice Munro elbeszéléseit, valamint egy drámaantológiát. Sajnálatos módon az egyébként igen nagy nemzetközi ismertségnek és elismertségnek örvendő québeci irodalomból sokkal kevesebb művet olvashatunk magyarul (kivételt képez Roch Carrier kisregénye, a *Háborúunk, Yes, Sir!*). Talán válogatásunk felhívja a figyelmet a québeci irodalomra is, amelynek fon-

tos és szerves részét képezik a franciául író bevándorló szerzők. A *Magyar Napló* épp e tekintetben teljesített fontos küldetést a québeci különszámmal 1999 júniusában, a *Nagyvilág* pedig 2003-ban mutatott be jórészt angol-kanadai szerzőket. Ezeket és a könyvalakban megjelent fordításokat is tekintetbe véve gondoltam úgy, hogy mostani válogatásunkban a bevándorló és őslakos szerzők művei szerepelnek nagyobb számban. E művek nyelvezetüket (többnyelvűség, nyelvi váltás adott művön belül) és témájukat illetően is számos közös vonást mutatnak: gyakran szólnak az „otthon” és az „ittthon” kettősségéről, a hazalátogatásról (*Az elvárásolt fügefá*), a különböző kultúrák egymás mellett éléséről, de önéletrajzi utalások is színesítik őket (*Obasan, Félvér*). Vannak szerzők (pl. Marco Micone), akik vallják, hogy íróvá válásukban meghatározó volt a bevándorló-élmény, míg mások (Pan Bouyoucas) úgy érzik, ők elsősorban írók, és csak másodsorban bevándorlók Kanadában. Antonio D’Alfonso, akit költőként, íróként és szerkesztőként is jegyeznek, a többnyelvű írókra jellemző töprengéseit osztja meg olvasóival. Számunkra különösen érdekesek a magyar vonatkozások: Danielle Fournier számára Magyarország az „egzotikus másik nyelv és kultúra” megtestesítője.

Kürtösi Katalin

